

migraceonline.cz
o migraci ve střední a východní Evropě

Srpen 2013

**Jan Willem Holtslag, Monique Kremer a Erik Schrijvers (eds.):
Making Migration Work – The Future of Labour Migration in
the European Union**

Amsterdam University Press, Amsterdam 2013

Lenka Pavelková

Abstrakt:

Jak již z názvu vyplývá, publikace *Making Migration Work – The Future of Labour Migration in the European Union* se zabývá pracovní migrací v rámci Evropské unie a jejími perspektivami do budoucna. Publikace se skládá z pěti esejů, které byly vypracovány pro nizozemskou vědeckou radu pro vládní politiku (WRR, Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid). Eseje jsou uvedeny kapitolou napsanou editory publikace. Tato kapitola se jmenuje *How to make migration work?* (Jak zařídit, aby migrace fungovala?) a nastiňuje dvě teze, které nás provázejí celou publikací. První z nich zdůrazňuje nutnost plánovat migrační politiku do budoucna (nikoliv na základně aktuální či dokonce akutní potřeby) a to nejen na základě demografických prognóz, ale zejména na základě prognóz vývoje trhu práce a ekonomiky jako celku. Druhá teze, důležitá zejména ve světle současné krize, poukazuje na omezení poskytování pomoci a podpory integrace pouze na občany třetích zemí jako na klíčový nedostatek velké části integrační politiky Evropské unie. Také mnoho občanů EU by pomoc potřebovalo a vyhledává ji. Země původu by proto neměla být rozhodujícím prvkem pro asistenci – podle autorů by spíše mělo být rozlišováno mezi dočasnými (často pracovními) migranty a migranty, kteří chtějí zůstat trvale nebo alespoň dlouhodobě.

Autorem prvního eseje je Demetrios Papademetriou, prezident Migration Policy Institute (MPI), který hledá odpověď na otázku, jak by se měla EU vypořádat s nepříznivou demografickou situací. V eseji se promítá teze nastíněná v úvodu – tedy nutnost imigrační

politiku plánovat v delším časovém horizontu, nikoliv podle akutních potřeb. Papademetriou stručně upozorňuje na nutnost změny politiky jednotlivých vlád tak, aby byla co nejvíce využita stávající pracovní síla (např. podpora částečných úvazků). Jako jedno z dalších řešení některých problémů spojených se stagnující či dokonce klesající populací v zemích EU uvádí Papademetriou spolupráci se sousedy Unie (především v oblasti Středozeří) a přilákání vysoce kvalifikovaných pracovníků. Právě vysoce kvalifikovaní odborníci jsou podle autora zcela zásadní pro budoucí vývoj. Nicméně upozorňuje, že současné vlády členských států sice jednoznačně upřednostňují kvalifikované migranty, ale diskuze je věnována tomu, jak si tyto migranty daný stát vybere, nikoliv tomu, jak zařídit, aby si oni vybrali daný stát. Papademetriou upozorňuje, že soutěž o získání nejlepších a nejkvalifikovanějších „mozků“ je stále ostřejší a zapojují se do ní nové a nové státy (např. Turecko, Brazílie, Indie). Státy EU se tedy musí začít snažit o to, aby tyto kvalifikované pracovní síly přišly právě do EU a pomohly jí tak k udržení ekonomického a dalšího rozvoje. Papademetriou ovšem řeší pouze pohled ze strany EU jako cílové země a nevěnuje se ani okrajově tomu, jaký by takto strohá „soutěž o mozky“ měla vliv na země zdrojové, konkrétně na zmiňované státy jižního Středomoří.

Georges Lemaître se v další kapitole věnuje podobné otázce jako Papademetriou, nicméně z ekonomické perspektivy – předmětem jeho eseje jsou tedy ekonomické dopady demografických změn, a to především v zemích OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj). Lemaître se zaměřuje na možnosti nábory pracovní síly ze zahraničí, konkrétně ze zemí mimo OECD. Je nutné říci, že tato kapitola je poněkud hůře strukturovaná, nicméně zajímavě hodnotí některé základní přístupy a nástroje v oblasti nábory zahraniční pracovní síly a to jak té kvalifikované, tak nekvalifikované. Lemaître se zaměřuje na případ Švédska, kde existuje poměrně otevřený systém nábory založený na poptávce ze strany zaměstnavatelů (tj. těch, kteří by, alespoň teoreticky, měli vědět nejlépe, pro jaké pracovní pozice chybí lidé). Švédsko je podle Lemaîtrea dobrý příklad toho, že otevřený systém pracovní imigrace nutně neznamená, že do země za práci přijede více migrantů než je společnost a její ekonomika schopna zvládnout. Popis situace ve Švédsku je zřejmě nejzajímavější částí Lemaîtreova příspěvku. Zajímavá je také úvaha o tom, že přání států udržet imigraci nízko kvalifikovaných pracujících je vlastně přiznáním neschopnosti tyto migranty integrovat. Bohužel tyto jednotlivé velice zajímavé myšlenky v eseji nejsou dobře propojené a do značné míry tak ztrácejí svoji sílu a možnost podpořit jednu z hlavních myšlenek knihy – nutnost uvážlivého plánování imigrační politiky, která přirozeně zahrnuje i nároky na kvalifikaci přicházejících pracovních migrantů.

Třetí esej Martina Ruhse a Bridget Anderson je zaměřen na poptávku po imigrantech jako pracovní síle ze strany zaměstnavatelů, čímž určitým způsobem navazují na předcházející kapitolu – a zároveň jí i oponují. Autoři představují způsob, jakým jsou vytvářeny a používány koncepty „potřeby zahraniční pracovní síly“ a „specifických schopností“, které imigranti mohou přinést. Podle Ruhse a Anderson jsou tyto koncepty velmi široké a je proto možné je užívat v mnoha smyslech a kontextech. Autoři sice v zásadě nepopírají, že nábor zahraniční pracovní síly může být v některých případech nutný, nicméně se staví velmi kriticky

k tomu, jakým způsobem se to děje a jaké situace mohou následovat. Koncepty potřebnosti zahraniční pracovní síly jsou nejčastěji definované ze strany zaměstnavatelů, stejně tak i „schopnosti“ (skills), které tak mohou v extrémní podobě zahrnovat i ochotu pracovat pod vlastní kvalifikací či přijmout nižší mzdu než je v dané cílové zemi obvyklé. Tento esej je rozhodně vhodným námětem k zamyšlení nad tím, jakým způsobem se vytváří poptávka po pracovní síle a také dobrým varováním před slepým následováním „neviditelné ruky trhu“ a jeho poptávky po pracovní síle. Je zajímavé, že toto varování jde proti některým myšlenkám Lemaítrova eseje.

Autory předposledního eseje jsou Béla Galgóczi a Janine Leschke, kteří se dlouhodobě věnují pracovní migraci v rámci Evropské unie. Jejich příspěvek v této publikaci je zaměřen na migraci do západní Evropy ze zemí, které se k EU připojily v letech 2004 a 2007. Esej se zabývá zejména interakcí mezi existencí (či absencí) přechodných restriktivních období a průběhem ekonomické krize. Autoři ukazují na příkladech několika zemí, zejména Velké Británie a Itálie, jak tyto dva faktory ovlivnily změny v migraci z východních členských států v posledních letech. Zároveň poukazují na pravděpodobné zneužívání možnosti podnikání v zemích, které uplatnily možnost restriktivního období – podnikání zde posloužilo jako cesta k obejití omezení možnosti zaměstnání. V neposlední řadě je také v článku upozorněno na situaci, kdy mnoho migrantů z východní do západní Unie pracuje v cílových státech na pozicích s výrazně nižší kvalifikací, než je ta jejich. Tento esej do značné míry souvisí s oběma tezemi uvedenými v úvodní kapitole, tedy s nutností plánovat imigrační politiku a zvážit důsledky všech opatření v souvislosti s předpokládaným vývojem a také s neadekvátností rozlišení mezi migranty z EU a ze třetích zemí. Na druhou tezi se váže zejména část věnující se práci vyžadující mnohem nižší kvalifikaci, než odpovídá vzdělání migrantů – migranti, o kterých autoři mluví, přitom nejsou lidé ze vzdálených zemí, ale lidé z Polska, Rumunska a dalších zemí EU. Tito lidé si jistě také zaslouží podporu při hledání práce v ostatních zemích EU – vzhledem k současné integrační politice Unie jsou ale z takové pomoci vyloučeni právě kvůli svému občanství.

Poslední esej zahrnutý v této publikaci napsal Godfried Engbersen a věnoval ho zejména integraci migrantů z východních zemí EU do zemí západních, zejména Nizozemska (Engbersen vychází z nizozemské studie *Arbeidsmigratie in vieren* z roku 2011). Engbersen zde rozvíjí myšlenky nastíněné v Galgócziho a Leschkeho příspěvku a poukazuje na to, že současná integrační politika je zaměřena na občanství migrantů (občan EU či občan třetí země), ale nebere v úvahu to, zda migranti chtějí zůstat trvale či za krátkou dobu odjedou jinam. Podle Engbersenaby by integrační politiky měly tvořeny na základě potřeby daných migrantů a potřeby společnosti ve vztahu k nim. S tímto cílem rozlišuje čtyři typy migrace: dočasná a cirkulační migrace, transnacionální migrace (migranti si udržují pevné vazby jak se zemí cílovou, tak se zemí původu), trvalá migrace a „nezakotvená migrace“ (Engbersen používá termín *footloose migration* pro migranty, kteří nemají silné vazby na žádnou zemi a často mění zemi pobytu). Rozlišení různých typů migrace je společně s důrazem na důležitost místních integračních iniciativ organizovaných na obecní úrovni hlavním závěrem eseje.

Co je v Engbersenově příspěvku zajímavé, je užití pojmu „asimilace“ v zásadě jako synonyma k pojmu „integrace“, což je pro současné akademické prostředí netypické – pojem asimilace je totiž vnímám jako proces absolutního přizpůsobení migranta společnosti v cílové zemi. Naproti tomu pojem integrace je současný termín označující začlenění, ale ne nutně přijetí všech aspektů společnosti (tj. je nutné osvojení si jazyka cílové země, přijetí základních kulturních a jiných norem, ale zároveň se respektuje zachování vlastní kultury, náboženství, jazyka, apod.). Je pravdou, že toto rozlišení nemusí být v praxi vždy jasné a v určitém kontextu mohou být použity oba výrazy. Engbersen ale používá oba pojmy pro stejnou situaci bez bližšího vyjasnění, což poněkud komplikuje čtení jeho textu.

Celkově je publikace *Making Migration Work* souborem k zamyšlení nad vývojem současné pracovní migrace mezi zeměmi Evropské unie. Publikace předkládá několik zajímavých a důležitých fakt týkajících se pracovní migrace a rovněž nabízí několik návrhů strategie řízení migrace. Jako celek nicméně působí poněkud roztržštěně, a to i v rámci jednotlivých esejů, které (snad s výjimkou příspěvku Martina Ruhse a Bridget Anderson) nemají jasně danou strukturu a pro čtenáře je často obtížné se orientovat v toku autorových myšlenek. Knihu lze doporučit zejména těm, kteří se s migrační literaturou zatím spíše seznamují a ocení tak otázky a podněty k zamyšlení, které publikace obsahuje. Pro čtenáře, jimž je naopak téma migrace a integrace bližší, nenabízí publikace tolik nových podnětů a informací a spíše shrnuje diskuzi, která v akademickém prostředí probíhá.